

افغانستان انتخابات و مشق دموکراسی

امیرهادی تاجبخش

توسط کمیسیون مستقل انتخابات افغانستان (IEC) برگزار می‌شود و سازمان ملل تنها حمایت از روند برگزاری را برعهده دارد. برپایه گزارشی که «گروه بین‌المللی بحران» منتشر کرده است، افغانستان هنوز نتوانسته کاستی‌های فنی و اجرایی انتخابات دور قبل را جبران کند. این کاستی‌ها در قوانین و نظام ناکارآمد انتخاباتی، تاخیر و شکست در اصلاح ساختار نیروهای قضایی و امنیتی و نیز شکست برنامه‌های خلع سلاح شبه نظامیان رخ می‌نماید. همه این عوامل دست به دست هم می‌دهند تا نومییدی مردم این کشور را فراهم آورند و آنها را از شرکت گسترده در انتخابات بازدارند.

چالش‌های سیاسی

نظام سیاسی افغانستان به گونه‌ای است که قدرت سیاسی را در یک نقطه متمرکز می‌کند و حتی در صورت انتخاب فرد جدیدی به ریاست جمهوری، تنها افراد عوض می‌شوند نه سیاست‌ها. رابطه ضعیف بخش‌های مختلف حکومت با یکدیگر باعث می‌شود که مجریان قانون در بسیاری از موارد، قانون اساسی را نادیده بگیرند یا آن را دور بزنند. از سوی دیگر، نبود نقش اساسی و واقعی برای احزاب، از کارآمدی قانون می‌کاهد. علاوه بر همه اینها، نبود یک داور مورد قبول درباره قانون اساسی، می‌تواند یک اختلاف کوچک انتخاباتی را به بحرانی دامنه‌دار تبدیل کند.

مشکلات امنیتی

این مشکلات به قدری در روند انتخابات تاثیرگذار خواهند بود که انتقاد حامد کرزای، رئیس جمهوری کنونی، را هم برانگیخت و وی چند روز پیش اعلام کرد که نامی در برخی مناطق، اجازه حضور مردم در پای صندوق‌های رای را نمی‌دهد. خشونت‌ها که بیشتر در جنوب و شرق افغانستان به چشم می‌خورد، حضور مردم را با مشکل روبه‌رو می‌کند و احتمال تقلب را افزایش می‌دهد. این خطر از آن جا مهم‌تر جلوه می‌کند که به خاطر بیابوریم ناآرامی‌ها بیشتر در مناطق پشتون‌نشین دیده می‌شود و بنابراین می‌تواند سرنوشت انتخابات را - دست کم در همین مناطق - به نفع آنان تغییر دهد. ناکامی در خلع سلاح شبه نظامیان و نبود نیروهای کارآمد امنیتی نیز بر این نگرانی‌ها افزوده است.

معمای به نام کرزای

اما برخی تحلیلگران حضور حامد کرزای در جمع نامزدهای ریاست جمهوری افغانستان را یکی از عوامل پیچیده‌تر کردن این انتخابات می‌دانند. «نیویورک تایمز» در مقاله‌ای، معمای کرزای را به این صورت بیان می‌کند که وی بسیار نامحبوب، اما در عین حال پیروز احتمالی انتخابات است. به نوشته این روزنامه، بسیاری از مردم افغانستان از هم‌اکنون خود را برای ۵ سال آینده ریاست جمهوری کرزای آماده می‌کنند. مخالفان کرزای و دیگر رهبران افغان نگرانند که با انتخاب دوباره کرزای، امید مردم برای اصلاح و بهبود اوضاع از بین برود. خطر

و کارشناسان مسایل سیاسی به معنای واقعی آنها تجربه نشده است، موضوع داغ، قابل بحث و جذاب محافل سیاسی، نویسندگان و کارشناسان این امور شده است. اکنون، هشت سال پس از سقوط طالبان در افغانستان، مردم این کشور در حالی برای انتخاب رییس جمهوری جدید به پای صندوق‌های رای می‌روند که نعره خشونت

انتخابات، مفهومی است پیچیده توأم با مسوولیت فردی و اجتماعی، انسان زمانی در آستانه انتخاب و انتخاب شدن قرار می‌گیرد که محیط و جغرافیای آن برای آزمون جدید آماده می‌شود. به همین دلیل انتخابات ریاست جمهوری ۲۹ اسد (مردادماه) سال ۱۳۸۸ خورشیدی، دومین آزمون ملی و تجربه دموکراسی، برای افغانستان

طالبان بار دیگر در این کشور جنگ‌زده به گوش می‌رسد. اما احیا و ستیزه‌جویی دوباره طالبان تنها چالش پیش‌روی این کشور در برگزاری انتخابات ریاست جمهوری نیست. تحلیلگران از هم‌اکنون، هم زمان با تبلیغات انتخاباتی، به بررسی این چالش‌ها پرداخته‌اند. با این حال، باید منتظر ماند و دید این کشور مورد هجوم از سوی اشغالگران خارجی و در بند خشونت‌های داخلی، زمام امور خود را برای ۵ سال آینده به دست چه کسی خواهد سپرد.

دشواری‌های اجرایی

نخستین انتخابات پس از طالبان در سال ۲۰۰۴ برگزار شد که افغانستان و سازمان ملل در برگزاری آن نقش مستقیم داشتند. اما انتخابات امسال به طور کامل

است. شهروندان این کشور می‌توانند در روند مشارکت سیاسی و رقابت‌های میان گروهی و فردی بنابر حقی که قانون اساسی افغانستان به رسمیت شناخته است حضور یابند و به کاندید مورد پسند خود رای دهند و یا کاندیداتوری خود را اعلام کنند.

حدودا یک سال است که انتخابات ریاست جمهوری افغانستان، کشوری که حتی یک دهه هم نمی‌شود که واژگانی چون انتخابات ریاست جمهوری و پارلمانی، انتخابات سالم، آزاد و بی‌طرفانه و مردمی، رای مردم، آزادی بیان از جمله آزادی گفتار و نوشتار در رسانه‌ها و از این قبیل لغات، وارد فرهنگ سیاسی - اجتماعی آن شده است و مردم آن بیش از یک بار آنها را در عمل تجربه نکرده‌اند که آن هم به عقیده بسیاری از ناظرین

امنیت را تأمین کنیم، باید بگوییم وقتی که نیروهای جامعه جهانی افغانستان را ترک گفت، خود به خود امنیت به این کشور بازمی‌گردد».

شاید برخی از نامزدها با این صراحت نسبت به حضور نیروهای خارجی ابراز نظر نکنند، ولی در مجموع تلاش برای ایجاد ارتشی متحد و نیرومند، از مهمترین اهداف سیاسی نامزدهای ریاست جمهوری است.

اشرف غنی احمدزی، وزیر پیشین و نامزد انتخابات ریاست جمهوری از یک برنامه گسترده امنیتی خبر می‌دهد.

مبارزه با فساد

اشرف غنی احمدزی، همچنین از شهروندان این کشور خواسته است که هرگونه شواهد و اسنادی را که در زمینه فساد در دستگاه دولتی افغانستان با خود دارند، در اختیار او قرار دهند. وی هدف از این فراخوان را «مبارزه با فساد» و «افشای فساد و تقلب در حکومت» خوانده است.

موجودیت فساد در دستگاه دولتی افغانستان، اگر چه از دیرزمانی از سوی نهادهای مختلف داخلی و خارجی مطرح شده، اما با نزدیک شدن زمان برگزاری انتخابات ریاست جمهوری، این مساله به یکی از مسایل مهم مبارزات انتخاباتی بدل شده است.

حامد کرزای، نیز بارها فساد در دولت را پذیرفته و همواره اعلام کرده است که علیه فساد مبارزه می‌کند، اما تأکید کرده است که ریشه کن کردن فساد اداری به زمان و برنامه‌های بلندمدت نیاز دارد.

بنابر این انتخاب دقیق، می‌تواند راهبردی اساسی برای ایجاد یک زندگی بهتر برای شهروندان هر کشور باشد؛ مسایلی که هر از گاهی یک جامعه با آن مواجه می‌شود. پس، بر مردم افغانستان است که با توجه به داشتن مسوولیت‌های اجتماعی و ملی و حقوق شهروندی‌شان، برای برون‌رفت افغانستان از چالش‌های سیاسی و امنیتی و حرکت به سوی یک کشور مستقل و مقتدر، تلاش نمایند و بهترین‌ها را انتخاب کنند.▲

از نزدیکان «احمدشاه مسعود» فرمانده معروف و ملی مجاهدین است و برخی از رهبران مجاهدین سابق نظیر، برهان‌الدین ربانی، رییس جمعیت اسلامی افغانستان، از نامزدهای وی حمایت کرده‌اند. در مقابل، کرزای، «مارشال قسیم فهیم» از دیگر چهره‌های جهادی مشهور را به عنوان معاون خود برگزیده است. عبدالله اعلام کرده است که اگر در انتخابات پیروز شد، حضور مجاهدین را در دولت، به ویژه در عرصه‌های امنیتی و دفاعی، پررنگ‌تر خواهد کرد.

آنچه که کنار زدن مجاهدین از قدرت خوانده می‌شود، ظرف سال‌های اخیر، مهمترین گلایه گروه‌های طرفدار مجاهدین در افغانستان بوده است. آگاهان امور باور دارند که این کار، تلاشی از سوی کرزای برای جلب دوباره اعتماد گروه‌های جهادی نسبت به او بوده است. رهبران سابق جهادی، هنوز در بسیاری از مناطق افغانستان از نفوذ درمیان هواداران خود برخوردار هستند.

امنیت و طالبان

عبدالله همچنین در بخش برنامه‌های امنیتی خود گفت که در صورت پیروزی در انتخابات، با طالبان مذاکره خواهد کرد. با این حال، او تأکید کرد که مذاکره با طالبان نیازمند یک «بحث ملی» است و گفت که مردم افغانستان باید روی چگونگی انجام این مذاکرات تصمیم بگیرند. این در حالی است که حامد کرزای نیز مدت‌ها است از طالبان برای شرکت در روند سیاسی دعوت کرده است و حتی دولت وی چندین بار با طالبان مذاکرات محرمانه داشته است که در رسانه‌ها منعکس شده است. کرزای در آخرین اظهارات خود نیز بار دیگر از طالبان دعوت کرده است که به روند انتخابات بپیوندند.

دکتر عبدالله عبدالله، معتقد است: «ما خواستار تغییر نظام سیاسی در کشور هستیم. به باور ما تبدیل نظام ریاستی به نظام پارلمانی کوتاه‌ترین راه رسیدن به اهداف بزرگی است که در قالب تغییراتی که ما در نظر داریم در پیش رو گرفته‌ایم. در نظام پارلمانی تفکیک و تعادل قوا به مفهوم واقعی آن صورت می‌گیرد. این نظام برخلاف نظام ریاستی انحصار قدرت، استبداد و دیکتاتوری را اجازه نمی‌دهد.»

امنیت و نظامیان خارجی

افغانستان در حال حاضر با چالش‌های جدی امنیتی روبه‌رو است و با وجود تلاش‌های دولت و نیروهای بین‌المللی مستقر در این کشور، مردم از وضع امنیتی رضایت چندانی ندارند.

عبدالغفور زوری، نامزد دیگر ریاست جمهوری، موجودیت نیروهای خارجی را عمده‌ترین عامل ناامنی‌های این کشور می‌داند.

زوری می‌گوید: «اولین موضوع این است که در شرایط حاضر امنیت افغانستان به هیچ عنوان رضایت بخش نیست. ناامنی است و این ناامنی هم بیشتر از سوی جامعه جهانی بر ما تحمیل شده است و ما اگر نخواهیم

این انتخاب برای آمریکا نیز این است که باید روابط خود را با رییس جمهوری نامحسوب محکم‌تر کند؛ رییس جمهوری که به‌رغم پشتیبانی آمریکا، کارنامه مدیریتی درخشانی نداشته است. با قدرت گرفتن دوباره طالبان، پیروزی کرزای می‌تواند برنامه‌های آمریکا را برای مبارزه با تروریسم در افغانستان با مشکل روبه‌رو کند.

مقام‌های آمریکایی که تاکنون در حمایت از کرزای کم‌نگذاشته‌اند، به تازگی دارند از او فاصله می‌گیرند. در همین راستا، «کارل آیکنبری»، سفیر جدید آمریکا در کابل، هفته پیش در اقدامی غیرمعمول در کنفرانس خبری رقیب اصلی کرزای، از جمله «اشرف غنی احمدزی» و «عبدالله عبدالله» شرکت کرد. با این همه، مردم افغانستان کرزای را گزینه مطلوب آمریکا می‌دانند. روشن نیست که معماری کرزای چگونه در انتخابات ریاست جمهوری افغانستان حل خواهد شد.

به هر حال، مبارزات تنگاتنگ انتخابات ریاست جمهوری افغانستان، با هر نتیجه احتمالی حاکی از تغییرات محسوس آتی در سیاست‌های این کشور خواهد بود، پیش از این نیز، ایالات متحده آمریکا اعلام کرده است که استراتژی خود در افغانستان را تغییر داده است. قریب ۴۰ نامزد در انتخابات ریاست جمهوری شرکت دارند که سرآمد آن، حامد کرزای، رییس جمهوری فعلی، عبدالله عبدالله، وزیر خارجه سابق، و اشرف غنی احمدزی، وزیر دارایی سابق است، هر چند که نظرسنجی‌ها حاکی از پیشتازی حامد کرزای است، اما معادلات سیاسی به سادگی نظرسنجی‌ها پیش نمی‌رود.

برنامه‌های انتخاباتی نامزدهای ریاست جمهوری اگرچه شباهت‌هایی با هم دارد اما وجوه افتراق آن حاکی از تغییر نگرش‌های اساسی در سیاست است.

به طور کلی و به ترتیب اولویت، مسایلی چون امنیت، اقتصاد و نظام سیاسی از محوری‌ترین مسایل مطرح در برنامه‌های انتخاباتی است. هر چند که جدال انتخاباتی به عنوان نمادی از دموکراسی در کشورهای در حال توسعه، به دور از استانداردهای مطرح آن است و نمونه آن توجه مردم به چهره‌ها تا برنامه‌ها می‌باشد. از سوی دیگر بیشتر نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری افغانستان برنامه‌های سیاسی خود را از ضعف‌هایی گرفته‌اند که به حکومت رییس جمهور کرزای نسبت داده می‌شود.

شهبلا عطا، یکی از دو نامزد زن در انتخابات ریاست جمهوری افغانستان، دولت فعلی را در اجرای برنامه‌هایش موفق نمی‌داند.

او می‌گوید: «وقتی ناسامانی‌ها، فساد، بی‌عدالتی و گسترش خشونت در افغانستان را می‌دیدم و همچنین این را که کار به اهل کار سپرده نشده بود، هم مردم از من خواهش کردند و هم آرزوی خودم بود که در انتخابات برای رفع همین مشکلات شرکت کنم.»

جلب نظر مجاهدین یا مردم

دکتر عبدالله عبدالله وزیر خارجه سابق دولت کرزای،